

Naam: Tim Bennebroek
Studentnr.: 1167839
E-mail: t.bennebroek@gmail.com

Vak: BAP Nationale Politiek
Docent: J. A. H. Heine MSc
Versie: Definitieve versie

Aantal woorden: 8734

9 juni 2016

De invloed van het onbekende

Een casestudy naar de invloed van wetenschappelijke bureaus op de standpuntvorming van de drie grootste Nederlandse partijen

WI
*Wetenschappelijk
Instituut*

WIARDI
WETENSCHAPPELIJK BUREAU
BECKMAN
VOOR DE SOCIAAL-DEMOCRATIE
STICHTING

Inhoudsopgave

INLEIDING	2
THEORIE	4
ONDERZOEKSOPZET	9
RESULTATEN.....	13
ALGEMEEN	13
CDA	13
VVD	19
PVDA	22
CONCLUSIE	27
LITERATUURLIJST:.....	29
BIJLAGE A: UITGEBRACHTE RAPPORTEN DOOR DE WETENSCHAPPELIJKE BUREAUS.....	31

Inleiding

Het Nederlandse politieke klimaat is de afgelopen jaren in een interessante fase gekomen. Het vroeger verzuilde politieke landschap kent in juni 2016 maar liefst zestien partijen in de Tweede Kamer (Parlement & Politiek, 2016a). Van grote partijen zoals enkele decennia geleden, lijkt steeds minder sprake en de wekelijkse peilingen laten zien dat de versplintering alleen maar groter is geworden.

Dat men naar deze wekelijkse peilingen kijkt, laat al zien dat het hedendaagse politieke landschap gericht is op de korte termijn. De burger verwacht van de politiek dat zij met snelle oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken komt. De partijideologie lijkt hier steeds meer plaats te maken voor politiek pragmatisme. Deze verwachting wordt vergroot door de media die via allerlei kanalen het nieuws zo snel mogelijk willen verspreiden.

Hoe politieke partijen tot een standpunt komen waarin het antwoord op de vraagstukken wordt gegeven, is een vraag die niet makkelijk valt te beantwoorden. Het proces van deze standpuntvorming kan gezien worden als een *black box*, een model dat in 1965 werd geïntroduceerd door David Easton en vaak wordt gebruikt in het verklaren van het beleidsproces binnen de overheid. Dit model wordt vanaf de jaren tachtig ook gebruikt om het proces binnen partijorganisaties te verklaren (Farrell, 2006, p. 122). Het model houdt rekening met drie momenten in het besluitvormingsproces. In het proces wordt er via allerlei actoren *input* geleverd. In de *black box* wordt vervolgens door middel van *throughput* een afweging gemaakt van alle verschillende aanbevelingen, waarna er *output* uit de *black box* komt via beleid: de standpunten die de politici en partijen vervolgens uitdragen (Blindenbacher & Nashat, 2010, pp. 47-48). Toch blijft onbekend hoe groot de invloed van de verschillende actoren zijn. De *input* en vooral de *output* is zichtbaar, maar de afwegingen in de box blijven onbekend.

Het wetenschappelijk bureau van een politieke partij is een van de actoren die *input* levert en dus een mate van invloed heeft op de ontwikkeling van een partijstandpunt. Bijna alle Nederlandse politieke partijen hebben zo'n bureau. Deze bureaus richten zich vooral op het bedenken van oplossingen voor diverse maatschappelijke vraagstukken, door hier wetenschappelijk onderzoek naar te doen met de eigen ideologie als houvast.

Wetenschappelijke bureaus lijken echter een probleem te hebben. De oplossingen die zij bieden, richten zich bijna altijd op de lange termijn en hebben een ideologische

achtergrond. Hierdoor is het de vraag in hoeverre de instituten invloed hebben in het huidige politieke landschap, waar zoals gezegd de focus ligt op kortetermijnpolitiek en van partijen verlangd wordt de ideologie in te ruilen voor pragmatisme.

Dit onderzoek probeert het deel van de *black box* waar de wetenschappelijke bureaus hun invloed uitoefenen zichtbaar te maken. De mate van invloed is onderzocht door de rapporten van de wetenschappelijke bureaus van de drie grote partijen te bestuderen. Deze bureaus zijn het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (CDA), de Teldersstichting (VVD) en de Wiardi Beckman Stichting (Partij van de Arbeid). De rapporten zijn beoordeeld aan de hand van enkele criteria, waarna uit de overgebleven rapporten de aanbevelingen zijn gecodeerd in drie categorieën. Deze categorieën worden vervolgens onderzocht aan de hand van vier hypothesen, die antwoord geven op de deelvragen. Vervolgens is gekeken in de eerstvolgende verkiezingsprogramma's van de drie partijen die uitkwamen na publicatie van het rapport, of de aanbevelingen als standpunt zijn overgenomen in deze programma's.

Op deze manier wordt uiteindelijk een antwoord gevormd op de hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat:

Wat is de invloed van wetenschappelijke bureaus op de standpuntvorming van politieke partijen?

Hierbij zijn ter ondersteuning van de hoofdvraag twee deelvragen opgesteld:

- 1. Wat voor soort aanbevelingen worden het meest gedaan in de rapporten die de wetenschappelijke bureaus publiceren?*
- 2. Wat voor soort aanbevelingen worden het meest overgenomen als standpunt in verkiezingsprogramma's van politieke partijen?*

Door de antwoorden op deze twee deelvragen kunnen er uitgebreidere conclusies getrokken worden bij de uiteindelijke beantwoording van de hoofdvraag.

Theorie

Om verschillende redenen is er nog weinig onderzoek gedaan naar de invloed van wetenschappelijke bureaus. Ten eerste is het hebben van een eigen onderzoeksinstituut voor een politieke partij op Europees en mondiaal niveau redelijk uniek (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 187). Ten tweede zijn het geen grote organisaties, vergeleken met andere actoren die ook *input* leveren aan de *black box*, zoals belangengroepen, ngo's, maar ook bijvoorbeeld de jongerenorganisaties binnen de eigen partij (Braun-Poppelaars, Berkhout & Hanegraaff, 2011, p. 140). Tot slot lijkt het in het politieke landschap steeds minder om partijachtergrond en -ideologie te gaan, maar om de pragmatische instelling van partijen om een antwoord te hebben op bepaalde vraagstukken. Het is de vraag of er in zo'n landschap nog ruimte is voor de ideeën en visies van wetenschappelijke bureaus.

Nederland is een van de weinige landen waar het standaard is voor een politieke partij om een eigen wetenschappelijk bureau hebben. Van de partijen die bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 gekozen zijn, heeft alleen de PVV geen gelieerd onderzoeksinstituut (Parlement & Politiek, 2016b). Ook verschillende afsplitsingen die sinds deze verkiezingen in de Kamer zijn gekomen, namelijk VNL en DENK, hebben een eigen bureau opgericht (VNL, 2016; DENK, 2016). Het fenomeen wetenschappelijk bureau komt naast Nederland alleen voor in een aantal andere Europese landen, namelijk in Duitsland, Oostenrijk, België en Luxemburg. Vergeleken met de bureaus in de andere landen hebben de Nederlandse wetenschappelijke bureaus weinig personeel en beperkte financiële middelen. Toch blijkt dat ze wel degelijk invloed hebben op de beleidsagenda van politieke partijen en de overheid (Day, 2009, p. 119).

Verschillende schrijvers gebruiken in plaats van wetenschappelijke bureaus de term *party thinktanks* (partij denktanks) (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 187; Day, 2009, p. 106). Deze vergelijking met denktanks is niet verwonderlijk. Denktanks zijn er namelijk in alle soorten en maten, maar worden in het algemeen gedefinieerd als 'non-profit organisaties die beleids-gerelateerde onderzoeken, ideeën, analyses, formuleringen en aanbevelingen doen, op nationaal en internationaal niveau' (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 188). Timmermans et al. leggen uit dat de specifieke partij-denktanks, die officieel onafhankelijk van de partijorganisatie zijn en met enige afstand van de andere partijonderdelen opereren, zich kenmerken door ernaar

te streven denkframes te ontwikkelen voor de politieke agenda van hun partij en zich niet laten leiden door deze politieke agenda (2015, pp. 187-188).

De verzuilde structuur die Nederlandse maatschappij was in de eerste helft van de twintigste eeuw, zorgde ervoor dat contact tussen politici en academici binnen de zuilen plaatsvond. Zo ontstond in de jaren twintig de eerste partij-denktank, toen de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) in 1922 een wetenschappelijk bureau oprichtte en vernoemde naar de oprichter van de partij: de Dr. A. Kuypersstichting. (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 188).

Na de Tweede Wereldoorlog ontstonden er ook wetenschappelijke bureaus binnen andere zuilen. Zo ontstond er in de katholieke zuil in 1945 het Centrum voor Staatkundige Vorming (CSV), een instituut dat trachtte na de oorlog een katholieke partij op te richten. In 1947 verbond het zich met de Katholieke Volkspartij (KVP), vooral op personeel en financieel vlak. Het bleef wel een zelfstandige organisatie op juridisch en redactioneel gebied (Koole, 1992, pp. 83-84).

De Christelijk-Historische Unie (CHU) richtte in 1955 op eigen initiatief de Jhr. Mr. A. F. De Savorin Lohmanstichting op, vernoemd naar de oprichter en eerste leider van de partij (Van Schie, 2004, p. 11). Vanaf 1972, acht jaar voordat de ARP, KVP en CHU fuseerden tot het Christen Democratisch Appèl (CDA), begonnen de Kuypersstichting, de CSV en de Lohmanstichting een nauwe samenwerking, waardoor er nauwelijks meer afzonderlijk werd gepubliceerd of georganiseerd. In 1980 gingen de drie op in het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI), die vanaf het begin af aan een directe en sterke band met de partij had (Koole, 1992, p. 116).

Bij de oprichting van de Partij van de Arbeid in 1946 veranderde het wetenschappelijk bureau van de Sociaal Democratische Arbeiderspartij (SDAP), dat in 1934 was begonnen, haar naam in de Wiardi Beckman Stichting (WBS) en ging het mee met de nieuwe partij. Formeel was zij onafhankelijk, maar het bestuur van de stichting werd wel gedomineerd door de partijvoorzitter en de parlementaire fracties van de Partij van de Arbeid (PvdA) (Van Schie, 2004, p. 10).

Onder de liberale zuil werd in 1954 de Teldersstichting opgericht. Zij was vernoemd naar de voorzitter van de Liberale Staatspartij (LSP) die in de Tweede Wereldoorlog was omgekomen. In tegenstelling tot de andere bureaus zou de Teldersstichting zich minder binden aan de partij van de eigen zuil (Koole, 1992, p. 98). Vanaf het begin af aan namen de betrokkenen bij de Teldersstichting zich voor om geheel

zelfstandig en los van de partijen te staan. Hun doel was juist om alle liberale fracties in het parlement te helpen met de studies die ze deed (Van Schie, 2004, p. 1). Pas later schaarde de Teldersstichting zich bij de VVD (Koole, 1992, p. 98).

De Teldersstichting werd hier door wetgeving toe verplicht. Toen eind jaren zestig de ontzuiling ervoor zorgde dat de banden tussen verschillende instituties zoals universiteiten, vakbonden, kranten, omroepen en partijen losser werden, werd het voor de wetenschappelijke bureaus minder vanzelfsprekend om binnen de zuil gezamenlijk onderzoek te doen. Daarnaast nam het ledental van de gelieerde partijen af, waardoor de bureaus die al verbonden waren aan een partij minder financiële middelen hadden voor hun werkzaamheden. Om die reden vroeg de KVP in 1968 om overheidssubsidie voor wetenschappelijke bureaus, wat in 1972 werd ingevoerd (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 189). In de jaren daarop volgden ook subsidie voor vorming- en scholingswerk (1975) en voor politieke jongeren organisaties (tijdelijk in 1976, vast in 1981) (Koole, 2011, p. 226). Voorwaarde was wel dat de organisaties “partij moesten kiezen”: ze moesten zich formeel binden aan één partij. (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 189).

De invloed van wetenschappelijke bureaus kan op verschillende manieren tot uiting komen, omdat zij op verschillende niveaus werken. De focus ligt vooral op het publiceren van literatuur, maar ook organiseren de bureaus debatten en lezingen, vaak naar aanleiding van publicaties, en doen ze aan educatie over de eigen ideologie aan nieuwe leden van de partij (Andeweg & Irwin, 2009, p. 75; Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 190). De bureaus brengen een aantal keer per jaar een eigen tijdschrift uit, waarin voornamelijk opiniërende bijdragen staan. Ook worden er boeken over de eigen ideologie, partij en politici gepubliceerd. Daarnaast werken de bureaus aan eigen rapporten, waarin vaak door middel van wetenschappelijk onderzoek visies en aanbevelingen worden gegeven op allerlei verschillende beleidsterreinen.

De instituten verschillen onderling in werkwijze. Zo geeft Rien Fraanje, directeur van het WI, aan dat veel rapporten van het WI geschreven worden als direct advies aan de leden van de verschillende CDA-fracties (persoonlijke communicatie, 19 mei 2016). Er is dan ook vaak contact tussen de verschillende afdelingen van de partij en het WI, waardoor er veel beleidsaanbevelingen worden gedaan aan de partij. Het intensieve contact is ook te zien in het feit dat bekende CDA-politici, zoals Jan-Peter Balkenende en Ab Klink, hun politieke carrière begonnen bij het WI (Voerman, 2011, pp. 19-20).

Volgens Annelies Pilon, coördinator bij de WBS, richt het werk van de WBS zich zowel op discussie binnen de gehele partij, als daarbuiten. Er gaat meer aandacht naar het informeren van de leden van de PvdA, zodat de standpuntvorming meer door de eigen leden wordt gevormd (persoonlijke communicatie, 13 mei 2016). De aanbevelingen van de WBS zijn daardoor ook minder op specifiek beleid gericht dan het WI bijvoorbeeld zou doen. Daarom richt het literaire aanbod van de WBS zich ook veel meer op een bredere doelgroep, met meer boeken over de sociaaldemocratie en de geschiedenis van de PvdA.

De Teldersstichting staat verder van de VVD af dan de twee andere bureaus van hun partijen. Dit komt volgens directeur Patrick van Schie omdat de Teldersstichting de VVD ziet als een van de instrumenten om de visies van de stichting op politiek vlak uit te dragen. Om deze reden is er ook meer afstand tussen de partij en het wetenschappelijk bureau (persoonlijke communicatie, 1 juni 2016). Mede daarom is de stichting ook van kleinere omvang dan de andere twee bureaus, omdat zij minder subsidie ontvangt. Door de kleinere omvang heeft de stichting minder middelen en mogelijkheden, waardoor er logischerwijs minder wordt gepubliceerd. Wel werkt de Teldersstichting qua literatuur op dezelfde manier als het WI, door voornamelijk rapporten met adviezen en aanbevelingen uit te brengen op grond van de eigen ideologie. Deze aanbevelingen kunnen volgens Van Schie echter wel grote verschillen hebben met de koers van de VVD, doordat de Teldersstichting hun werk niet van tevoren afstemt met de partij.

Ondanks de banden die de bureaus met hun moederpartijen hebben, zijn laatstgenoemden niet altijd gelukkig met de werkzaamheden van hun eigen wetenschappelijke bureaus. Waar de bureaus zich kunnen richten op de lange termijn en met weinig rekening hoeven te houden, richt de partij zich op kortetermijnfactoren, zoals afspraken met regeringspartners. Ook verkiezingen kunnen ervoor zorgen dat de bevindingen van de bureaus niet gelegen komen (Timmermans, Van Rooyen & Voerman, 2015, p. 190). Toch heeft dat bij de drie grote bureaus nog nooit geleid tot het tegenhouden van publicaties, al is dat bij de WBS wel een aantal keer geprobeerd door individuele Kamerleden (Van Schie, 2004, p. 23; Niemantsverdriet, 2015).

Afgezien van de wrijving die er soms ontstaat, worden de adviezen van de bureaus op prijs gesteld, omdat ze in het belang van de gehele maatschappij worden gevormd en worden gevonden op basis van een wetenschappelijk verantwoorde visie, die is getoetst aan de eigen partijbeginselen (Van Schie, 2004, p. 22). Deze adviezen komen bijvoorbeeld bij het opstellen van verkiezingsprogramma's goed van pas (Timmermans, Van Rooyen &

Voerman, 2015, p. 196). Daarom is het ook niet verwonderlijk dat de directeuren van het WI en de WBS lid zijn van de commissies binnen respectievelijk het CDA (CDA, 2010; CDA, 2012) en de PvdA (PvdA, 2010; PvdA, 2012) die het verkiezingsprogramma schrijven.

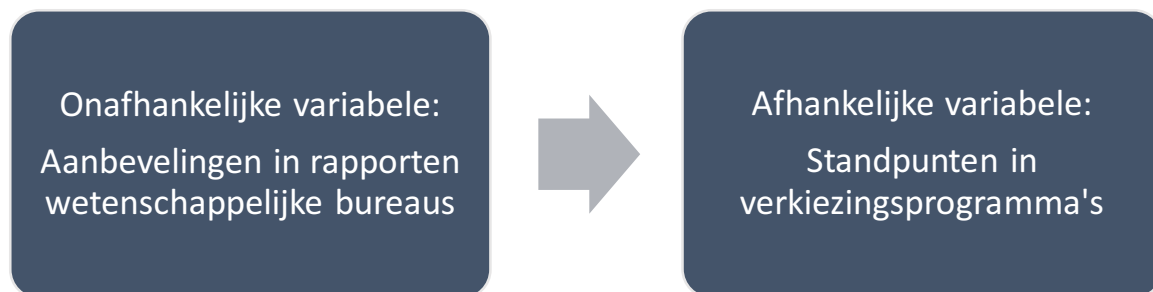
Verkiezingen gaan echter niet alleen om het informeren over politieke standpunten, maar vooral om het binnenhalen van zoveel mogelijk stemmen (Green & Smith, 2003, p. 333). Om verkiezingen te winnen kan een verkiezingsprogramma daarom niet alleen gebaseerd zijn op een langetermijnvisie. De kiezer wil snel resultaat zien en is eerder geïnteresseerd in de oplossingen voor bepaalde vraagstukken dan in de langetermijnvisie van een partij. Door in te gaan op de eisen van de kiezer, creëren partijen zelf aandacht rondom bepaalde vraagstukken en een afleiding voor andere vraagstukken. Samen met de media hebben partijen de meeste invloed op het behouden van die bepaalde vraagstukken (Walgrave & De Swert, 2007, pp. 64-65). Door de gezamenlijke invloed en de invloed die beiden onderling op elkaar hebben, krijgen deze vraagstukken een grotere betekenis in het politieke landschap en uiteindelijk ook in verkiezingen (en daarmee de verkiezingsprogramma's) (Hayes, 2008, p. 389; Lefevere, Tresch & Walgrave, 2015, p. 901).

De belangrijke invloed van kortetermijnvraagstukken en andere maatschappelijke gebeurtenissen hebben hun weerslag op het uiteindelijke werk van wetenschappelijke bureaus. Zo kan het voor een partij fout gaan als er teveel wordt gekeken naar de aanbevelingen van het eigen wetenschappelijk bureau. Zo baseerde het CDA haar integratiestandpunt in het verkiezingsprogramma van 2006 op de aanbevelingen van het WI die een paar jaar eerder waren gedaan. Dit was echter achterhaald, omdat veel CDA'ers van mening veranderd waren over deze standpunten door allerlei incidenten rondom de integratie van bepaalde groepen in Nederland (Kennedy & Ten Napel, 2011, p. 125).

Wetenschappelijke bureaus hebben met hun langetermijnvisie concurrentie van een politiek landschap dat op de korte termijn gericht is en dat snel kan veranderen. Toch zou de invloed nog steeds naar voren kunnen komen in partijpublicaties die ook een antwoord moeten geven op problemen voor de lange termijn, zoals dat wordt gedaan in verkiezingsprogramma's. In deze publicaties staan de standpunten van de partijen duidelijk vermeld en kan er daardoor worden onderzocht in hoeverre de aanbevelingen van de bureaus overgenomen zijn. Het is namelijk niet voor niets dat deze programma's door alle kieswijzers worden geanalyseerd en dat het Centraal Planbureau (CPB) de financiële plannen van alle programma's doorberekent (Otjes, 2016).

Onderzoeksopzet

Uit het theoretisch kader is af te leiden dat het verkiezingsprogramma een goede bron is om de mate van invloed van de wetenschappelijke bureaus te onderzoeken. De hoofdvraag van dit onderzoek wordt daarom beantwoord door het verband te onderzoeken tussen twee variabelen. De onafhankelijke variabele in dit onderzoek wordt gevormd door de aanbevelingen in de rapporten van wetenschappelijke bureaus. De afhankelijke variabele wordt vervolgens gevormd door de standpunten in verkiezingsprogramma's van politieke partijen. Schematisch ziet het onderzoek er als volgt uit:

Het onderzoek is een kwalitatieve casestudy van rapporten van het WI, de Teldersstichting en de WBS en de verkiezingsprogramma's van de drie gelieerde partijen, respectievelijk het CDA, de VVD en de Partij van de Arbeid. De reden waarom er voor deze drie wetenschappelijke bureaus is gekozen, heeft volledig te maken met het feit dat zij gelieerd zijn aan de drie grootste partijen van Nederland.

Gekozen is voor de verkiezingsprogramma's van de Tweede Kamerverkiezingen van juni 2010 en september 2012. De onderzochte rapporten zijn rapporten die, nadat ze waren uitgebracht, de kans hebben gehad om gebruikt te worden voor minimaal één verkiezingsprogramma. Het schrijven van verkiezingsprogramma's is een proces waar meerdere maanden voor wordt uitgetrokken en waar het partijcongres een laatste oordeel over moet vellen (Lucardie & Voerman, 2011, pp. 185-186). Om deze reden is de uiterlijke termijn, waar de aanbevelingen van een rapport nog meegenomen kunnen worden, in het verkiezingsprogramma op vier maanden voor de verkiezingen gesteld. Dit is gedaan op advies van medewerkers van het WI, de Teldersstichting en de WBS.

Aan de hand van verschillende criteria worden de rapporten geselecteerd en gebruikt. Deze criteria zijn als volgt:

- Het rapport is gepubliceerd tussen juni 2006 en april 2012.
- Het rapport is uitgebracht door het wetenschappelijk bureau zelf.
- Het rapport is geschreven door minimaal een of meerdere medewerkers van het wetenschappelijk bureau.
- Het rapport geeft duidelijk een advies voor de partij en is niet alleen een opsomming van constatering en feiten.
- Het rapport is geen verzameling van opiniestukken of een verslag van een bijeenkomst of congres.

Deze criteria zijn er om die rapporten te verzamelen die specifiek door de bureaus zijn uitgebracht om invloed te hebben op de partijkoers.

Er zit een groot verschil in de hoeveelheid rapporten die de verschillende wetenschappelijke bureaus hebben uitgebracht in de onderzochte periode. Het WI publiceerde 32 rapporten tussen juni 2006 en april 2012. De Teldersstichting en de WBS publiceerden respectievelijk 17 en 21 rapporten. Wanneer er wordt gekeken naar rapporten die voldoen aan de criteria voor het onderzoek, blijft het verschil groot. Het WI heeft 20 bruikbare rapporten, de Teldersstichting 9 en de WBS 6 (zie Bijlage A *Uitgebrachte rapporten door de wetenschappelijke bureaus*).

Dit verschil ligt aan verschillende factoren. Als eerste valt op dat bij het WI uitsluitend commissies verantwoordelijk zijn voor de rapporten. Bij de Teldersstichting en de WBS worden rapporten vaker door één persoon geschreven. In enkele gevallen geeft dit geen probleem, omdat het rapport wel duidelijk aan de andere criteria voldoet. Toch brengt vooral de WBS rapporten uit waar niet duidelijk te achterhalen valt in hoeverre de aanbevelingen aan de partij van de WBS zelf zijn.

Dit brengt ons op de tweede factor. Zeker de WBS, maar ook enkele rapporten van het WI en de Teldersstichting, bevatten visies op uiteenlopende thema's. Vaak zijn deze visies van een individu, maar soms bevat een rapport verschillende tegenstrijdige visies, zoals het rapport *Liberaal Leiderschap*, dat in november 2008 werd gepubliceerd door de Teldersstichting. In dit rapport schrijven verschillende VVD'ers over hoe een liberaal leider zijn leiderschap uit zou moeten voeren. Omdat hier verschillende opvattingen over zijn, is er niet te achterhalen wat de uiteindelijke aanbeveling vanuit het wetenschappelijk bureau is. Daarom vallen deze rapporten af.

De laatste twee factoren hebben te maken met de doelgroepen die de wetenschappelijke bureaus willen bereiken en met de mogelijkheden die de bureaus hebben. Zoals in het theoretisch kader al opgemerkt is, richt de WI met haar publicaties zich voornamelijk op de CDA'ers in de partijorganisatie en fracties, terwijl de WBS zich meer richt op de leden van de PvdA. De Teldersstichting is een kleiner instituut dan de andere twee, waardoor zij minder middelen heeft om rapporten te publiceren.

Uiteindelijk worden er voor het onderzoek 35 rapporten onderzocht. De publicaties zijn gecodeerd op partij, verschijningsdatum, eerstvolgende verkiezing, thema en onderwerp. Hierna zijn per rapport de aanbevelingen verzameld. Als er verschillende thema's zijn waarin de aanbevelingen worden gedaan, zijn deze los van elkaar bijgehouden.

Nadat de aanbevelingen in de rapporten waren geturfd, zijn ze vergeleken met de standpunten in de verkiezingsprogramma's. De kans is groot dat veel aanbevelingen niet worden overgenomen, omdat ze bijvoorbeeld te specialistisch of te technisch zijn. Hierom zijn de aanbevelingen op twee manieren gecategoriseerd. Ten eerste per overkoepelend thema, aangezien er ook binnen sommige rapporten over verschillende thema's aanbevelingen worden gedaan. Als tweede is aan alle aanbevelingen ook een gewicht gehangen.

Sommige aanbevelingen zijn namelijk van groter belang dan andere voor een verkiezingsprogramma. Daarom worden de aanbevelingen onderverdeeld in drie gewichtscategorieën. Onder de hoogste categorie, categorie I, vallen de aanbevelingen waar duidelijk een algemene visie wordt gegeven over de aan te bevelen richting. Bijvoorbeeld de aanbeveling in een rapport van de Teldersstichting over veelvoorkomende criminaliteit: 'Herstel de rechtstaat door de balans terug te brengen in perspectief bieden en grenzen stellen'. Bij deze aanbeveling wordt alleen duidelijk welke richting op gegaan moet worden, maar niet op welke manier of specifiek met welk beleid.

De aanbevelingen in categorie II zijn de aanbevelingen die duidelijker zijn over de specifieke richting van beleid uit categorie I. Om bij hetzelfde rapport als bij categorie I te blijven, onder categorie II valt dan de aanbeveling: 'verlaag de boven- en ondergrens voor het jeugdstrafrecht'. Dit is een specifiekere aanbeveling dan bij categorie I, maar hoe de specifieke uitwerking van dat beleid er uit moet zien is nog niet duidelijk.

Als dit wel duidelijk is, dan valt de aanbeveling onder categorie III. Bijvoorbeeld, in hetzelfde rapport als categorieën I en II, de aanbeveling om 'het oordeel van de rechter

dichter bij de burgers te brengen door een uitbreiding van de motiveringsplicht en het slachtofferspreekrecht'.

Kortom, de verschillende categorieën zijn als volgt samen te vatten:

- Categorie I: een algemene visie als aanbeveling
- Categorie II: een algemeen beleid als aanbeveling
- Categorie III: een specifiek beleid als aanbeveling

Door zowel de themacategorie als de gewichtscategorie te bekijken, kan er op verschillende vlakken een verklaring worden gevonden waarom de ene aanbeveling wel wordt overgenomen en de andere niet.

Zoals in de inleiding is uitgelegd, wordt de beantwoording van de hoofdvraag ondersteund met het beantwoorden van twee deelvragen. Deze deelvragen worden beiden onderzocht aan de hand van twee hypothesen.

Deelvraag 1, die onderzoekt wat voor soort aanbevelingen het meest worden gedaan in de rapporten van wetenschappelijke bureaus, wordt onderzocht door middel van de hypothesen 1a en 1b. Er wordt vanuit gegaan dat wetenschappelijke bureaus, omdat ze vaak over specifieke vraagstukken een diepgravend onderzoek doen, met zeer technische aanbevelingen komen. Daarom zijn de hypothesen als volgt:

- **H1a: De meeste aanbevelingen die gedaan worden vallen onder categorie III.**
- **H1b: De minste aanbevelingen die gedaan worden vallen onder categorie I.**

Deelvraag 2, die onderzoekt welke soort aanbevelingen het meest worden overgenomen als standpunt in verkiezingsprogramma's, wordt onderzocht door middel van de hypothesen 2a en 2b. Er wordt vanuit gegaan dat de aanbevelingen die het meest algemeen blijven het vaakst worden overgenomen als standpunt en hoe specifieker de aanbeveling is, hoe minder groot de kans is dat de aanbeveling als standpunt terug te vinden is in het verkiezingsprogramma. Daarom zijn de hypothesen als volgt:

- **H2a: Aanbevelingen die onder categorie I vallen worden het vaakst overgenomen als standpunt.**
- **H2b: Aanbevelingen die onder categorie III vallen worden het minst vaak overgenomen als standpunt.**

Resultaten

Met in totaal 3 casussen, die weer onderverdeeld kunnen worden in 35 sub-casussen, worden de resultaten op een aantal vlakken besproken. Allereerst wordt er gekeken naar de verschillen tussen de wetenschappelijke bureaus, waarna er per bureau dieper op de resultaten van de 35 rapporten in wordt gegaan.

Algemeen

In de 35 rapporten werden in totaal 679 aanbevelingen geteld. Hiervan werden er 425, meer dan 60%, geteld in de 20 rapporten van het WI. De Teldersstichting deed in 9 rapporten 142 aanbevelingen, de WBS 112 in 6 rapporten. Wat betreft de verhoudingen tussen de drie categorieën is te zien dat er in totaal 37 categorie I-aanbevelingen worden gedaan, de aanbevelingen waarin een algemene visie wordt gegeven op een vraagstuk. Aan algemene beleidsaanbevelingen (categorie II) doen de bureaus een stuk meer, dat zijn er 190. Het merendeel van de aanbevelingen gaat over specifieke beleidsaanbevelingen. Er zijn 452 aanbevelingen in categorie III, zo'n 67% van alle aanbevelingen.

Tabel 1: Overzicht categorieën rapporten

Categorie	WI (CDA)	Teldersstichting (VVD)	WBS (PvdA)	Totaal	Percentage van totaal
<i>Categorie I</i>	12	10	15	37	5%
<i>Categorie II</i>	99	54	37	190	28%
<i>Categorie III</i>	314	78	60	452	67%

Per partij zullen nu de resultaten worden besproken. Eerst zullen de aanbevelingen van het WI onder de loep worden genomen, vervolgens die van de Teldersstichting en ten slotte die van de WBS.

CDA

Zoals eerder vermeld zijn er van de 32 rapporten die het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA publiceerde, 20 die voldoen aan de criteria voor dit onderzoek. De overige 12 vielen af omdat ze alleen visies gaven (en vaak op individueel niveau), maar geen concrete

aanbevelingen. De rapporten hadden dat ook niet specifiek als doel, maar waren eerder geschreven om op bepaalde terreinen verkennend onderzoek te doen of een debat te starten. Ook waren er enkele rapporten die bestonden uit een verzameling van lezingen van CDA politici. Zo kwam het totaal aantal rapporten uit op 20 stuks, gepubliceerd tussen oktober 2006 en februari 2012. 14 rapporten zijn vergeleken met het CDA-verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2010, 6 rapporten met het programma uit 2012. Van beide verkiezingsprogramma's zijn de aantallen aanbevelingen terug te vinden: in tabel 2 alle rapporten die zijn vergeleken met het programma uit 2010, in tabel 3 de rapporten die vergeleken zijn met het CDA-verkiezingsprogramma uit 2012.

De eerste twee rapporten, beiden uitgebracht aan het eind van 2006, vallen onder het thema economie. Het eerste rapport (A01), dat zich richt op welke manieren het ondernemerschap kan worden verbeterd, bevat in alle drie de categorieën aanbevelingen. Over de cultuur en regelgeving rondom ondernemerschap wordt veel overgenomen, maar bijna geen van de financiële beleidsaanbevelingen worden teruggevonden in het verkiezingsprogramma van het CDA. Het tweede rapport uit 2006 (A03), dat gaat over welke economische hervormingen centraal moeten staan in het regeringsbeleid en hoe, doet veel aanbevelingen in categorie III. Veel van deze aanbevelingen worden net als in A01 niet teruggevonden, omdat ze waarschijnlijk te specifiek zijn voor een verkiezingsprogramma.

Vier rapporten uit 2007 voldoen aan de gestelde criteria. Het eerste rapport (A04) onderzoekt in welke mate de Nederlandse politieke instituties klaar zijn voor belangrijke veranderingen in de samenleving en de wereld. Het rapport is vooral opiniërend en doet weinig aanbevelingen. De aanbevelingen die er worden gedaan zijn erg specifiek, maar ook heel bestuursmatig. Zo wordt er gepleit om de monarchie en de Eerste Kamer niet af te schaffen. Dit wordt niet teruggevonden in het verkiezingsprogramma, maar dat betekent eerder dat dit voor het CDA niet aan de orde is en dat het daarom niet wordt vermeld. Dit geldt ook voor het tweede rapport (A06), dat aanbevelingen doet over een nieuwe rol voor de krijgsmacht. In het verkiezingsprogramma staan de standpunten veel beknopter beschreven dan de specifiekere aanbevelingen die het rapport doet.

Bij het derde rapport uit 2007 (A07), dat specifieke beleidsaanbevelingen doet over de bestrijding van armoede, is ook te zien dat een algemene beleidsaanbeveling wel over wordt genomen, maar dat veel aanbevelingen onder categorie III afvallen. Toch zijn

de drie rapporten vergeleken met het vierde rapport uit 2007, over de toekomst van het Koninkrijk der Nederlanden, nog best waardevol in het aantal aanbevelingen dat wordt overgenomen. Van dit rapport (A08) wordt namelijk geen enkele aanbeveling teruggevonden in het verkiezingsprogramma van 2010. Opmerkelijk, omdat er wel een volledige paragraaf in het programma aan dit onderwerp wordt besteed (CDA, 2010, p. 85). Toch gaan ook deze aanbevelingen veel verder dan de meer globale zienswijze die te vinden is in het verkiezingsprogramma.

Net als bij 2007 worden er ook vier rapporten uit 2008 onderzocht. Het eerste rapport (A10), uit mei 2008, doet aanbevelingen over de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Hier is te zien dat de aanbevelingen onder categorie I en II volledig worden overgenomen, en de helft van de specifieke beleidsaanbevelingen onder categorie III. Langdurige zorg is beduidend een belangrijker onderwerp voor een verkiezingsprogramma dan de onderwerpen van de rapporten in 2007. Dit geldt voor het rapport over de toekomst van Europa (A12) in bepaalde mate, maar het rapport doet vooral algemene visies en beleidsvoorstellen die heel veel aspecten van de Europese samenwerking raken. Hierdoor worden er maar zes van de vijftien aanbevelingen teruggevonden als standpunt.

Het derde rapport uit 2008 (A13), dat over de woningmarkt gaat, doet alleen beleidsaanbevelingen. Ook hier is zichtbaar dat het rapport veel technische aanbevelingen doet en dat deze vaak te specifiek zijn voor het verkiezingsprogramma. Bij het laatste rapport uit 2008 (A14), over wat de ijkpunten binnen integratie moeten zijn, is net zoals bij A10 te zien dat integratie een belangrijk onderwerp is in het verkiezingsprogramma. De meerderheid van de beleidsaanbevelingen wordt namelijk overgenomen.

Tot aan de verkiezingen van juni 2010 publiceerde het WI nog vier rapporten die worden meegenomen in dit onderzoek. In februari 2009 komt een rapport (A15) uit waar aanbevelingen worden gedaan om problemen in steden op te lossen. Dit is wederom een voorbeeld waar algemene beleidsaanbevelingen wel worden overgenomen, maar meer specifiekere aanbevelingen, over hoe er bijvoorbeeld moet worden gebouwd en hoe wijken moeten worden ingericht, niet terug te vinden zijn in het verkiezingsprogramma. Het rapport uit juni 2009 (A17), over een herziening op belangrijke

inkomstenbelastingen, doet te technische beleidsadviezen. Hierdoor worden de specifieke beleidsaanbevelingen niet teruggevonden als standpunt. Wel wordt de algemene visie dat een nieuw stelsel inzichtelijker en begrijpelijker moet zijn overgenomen.

Het derde rapport (A18), gepubliceerd in december 2009, bespreekt een hernieuwde visie op de financiële kaders van het nieuwe kabinet. Het doet weinig concrete aanbevelingen, maar hiervan wordt een half jaar later wel meer dan de helft overgenomen in het verkiezingsprogramma. En ook van de aanbevelingen in het laatste rapport (A20) voor de verkiezingen van 2010, worden er veel omgezet tot standpunt. Net als bij rapport A15 wordt hier ingegaan op de problematiek van de leefomgeving, maar in plaats van de stad gaat het hier om problemen die spelen op het platteland. Veel beleidsaanbevelingen zijn direct terug te vinden. Alleen over het voorzieningsniveau is geen overeenkomstige beleidsvisie te vinden, alhoewel het rapport en het verkiezingsprogramma wel allebei vinden dat dit adequaat dient te zijn.

Tabel 2: Rapporten WI uitgebracht tussen 06-2006 en 02-2010

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
A01	10-2006	Economie	3/3	6/10	4/15	13/28
A03	10-2006	Economie	0/0	2/5	7/35	9/40
A04	02-2007	Bestuur	0/0	2/5	4/11	6/16
A06	05-2007	Defensie	0/0	0/1	2/6	2/7
A07	05-2007	Maatschappij	0/0	1/1	10/31	11/32
A08	11-2007	Bestuur	0/0	0/4	0/15	0/19
A10	05-2008	Zorg	1/1	2/2	5/10	8/13
A12	11-2008	Internationaal	1/3	4/8	1/4	6/15
A13	11-2008	Economie	0/0	7/15	8/32	15/47
A14	11-2008	Integratie	0/0	2/4	4/7	6/11
A15	02-2009	Maatschappij	0/0	4/4	6/16	10/20
A17	06-2009	Economie	1/1	1/2	0/5	2/8
A18	12-2009	Economie	0/0	5/6	0/2	5/8
A20	02-2010	Maatschappij	1/1	9/14	3/4	13/19

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Tussen de verkiezingen van 2010 en 2012 bracht het WI zes rapporten uit die voldoen aan de eerdergenoemde criteria. Het eerste rapport (A24) werd gepubliceerd in oktober 2010 en beoordeelt hoe vanuit de christendemocratie er ingezet moet worden op ontwikkelingssamenwerking. Er worden achttien specifieke beleidsaanbevelingen gedaan, die allen onder categorie III vallen, waarvan er drie worden teruggevonden als standpunt in het verkiezingsprogramma van 2012. De verklaring ligt hier volledig in het feit dat de aanbevelingen zeer technisch zijn en daardoor niet passen in het puntsgewijze verkiezingsprogramma van 2012. Het tweede rapport (A25), dat eveneens in oktober 2010 uitkomt, richt zich op het aansluiten van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Ook dit rapport bevat veel specifieke beleidsaanbevelingen van technische aard. Dit is de verklaring voor de slechte score bij categorie III. Wel worden de twee algemene beleidsaanbevelingen, over de betrokkenheid van ouders en het belang van voorschoolse educatie, overgenomen als standpunt.

Het derde rapport (A27), dat ingaat op de rol van maatschappelijke organisaties, bevat veel specifieke beleidsaanbevelingen, die veelal te inhoudelijk zijn om in het verkiezingsprogramma te worden vermeld. Het vierde rapport (A28), uitgebracht in september 2011, gaat over hoe bureaucratie kan worden tegengegaan. In tegenstelling tot de vorige drie rapporten zijn dit voornamelijk algemene aanbevelingen. Toch worden ook hiervan maar twee van de acht teruggevonden als standpunt.

Het vijfde rapport (A31), dat zich richt op een nieuw beleid ten opzichte van infrastructuur, vindt maar 1 aanbeveling terug als een standpunt in het CDA-verkiezingsprogramma van 2012, omdat ze bijna allemaal onder categorie III vallen en te specifiek blijken om als standpunt te fungeren. In het laatste rapport (A32), dat ingaat op veranderingen omtrent de financiële sector, worden drie aanbevelingen die onder categorie I vallen gedaan. 2 hiervan zijn terug te vinden als een standpunt. Voor de rest worden vooral aanbevelingen van categorie III gedaan, waarvan er maar 4 van de 28 overgenomen worden als standpunt. Gezien de aard van het rapport niet verwonderlijk, daar de aanbevelingen te technisch zijn voor de gemiddelde kiezer.

Tabel 3: Rapporten WI uitgebracht tussen 03-2010 en 05-2012

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
A24	10-2010	Internationaal	0/0	0/0	3/18	3/18
A25	10-2010	Economie	0/0	2/2	5/18	7/20
A27	05-2011	Maatschappij	0/0	0/3	9/37	9/40
A28	09-2011	Bestuur	0/0	2/8	0/5	2/13
A31	01-2012	Infrastructuur	0/0	1/3	0/15	1/18
A32	02-2012	Economie	2/3	1/2	4/28	7/33

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Het volgende kan worden gezegd over de twintig onderzochte rapporten van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het instituut doet vooral specifieke beleidsaanbevelingen (categorie III) en het minst aan algemene visies (categorie I), zoals te zien is in tabel 4. Dit komt overeen met de hypothesen 1a en 1b. Dit is niet verwonderlijk, omdat het WI dicht bij de partij staat. Wel is het opvallend dat er binnen deze categorie veel aanbevelingen niet terug te vinden zijn als standpunt. De percentages bij categorie I en II zijn respectievelijk drie en twee keer het percentage van categorie III. De reden hiervoor is dat de beleidsaanbevelingen die het WI in haar rapporten doet vaak van zeer beleidstechnische aard zijn, waardoor ze te specifiek zijn om als standpunt in een verkiezingsprogramma te fungeren. Het is echter niet onwaarschijnlijk dat deze aanbevelingen wel gebruikt worden door CDA-politici die met deze onderwerpen te maken krijgen, door het intensieve contact wat het WI met de partijfracties heeft.

Daarnaast worden er van de 12 aanbevelingen onder categorie I 9 overgenomen, en van de 314 aanbevelingen onder categorie III 75. Dit komt overeen met de hypothesen 2a en 2b. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de rapporten en de verkiezingsprogramma's vaak dezelfde mening delen, maar dat het CDA de uiteindelijke standpunten over specifiek beleid niet overneemt uit de beleidsaanbevelingen van de rapporten.

De onderzoeken waarvan het meest wordt overgenomen, zijn de rapporten over de kredietcrisis, integratie, zorg en de leefbaarheid in de stad en op het platteland. Alle vier de thema's kunnen worden gezien als onderwerpen waar het CDA een goed maatschappelijk antwoord voor zoekt, maar waar ook wel degelijk een aantal snelle

oplossingen voor dient te komen. Dit is te zien in de aanbevelingen die worden gedaan. Ondanks dat de rapporten kijken naar de lange termijn, doen alle vijf ook aanbevelingen die op de korte termijn bewerkstelligt kunnen worden.

Tabel 4: Overzicht categorieën rapporten WI

Categorie	Aantal aanbevelingen	Wel overgenomen	Niet overgenomen	Percentage overgenomen
<i>Categorie I</i>	12	9	3	75%
<i>Categorie II</i>	99	51	48	52%
<i>Categorie III</i>	314	75	239	24%

VVD

In totaal publiceerde de Teldersstichting zeventien rapporten, waarvan er op basis van de selectiecriteria negen geschikt werden bevonden voor dit onderzoek. Deze rapporten werden uitgebracht tussen december 2007 en april 2012. Drie rapporten werden vergeleken met het VVD-verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2010 (te zien in tabel 5), zes rapporten met het programma uit 2012 (te zien in tabel 6).

Het eerste rapport (B05), over de aanpak van veelvoorkomende criminaliteit, doet dertien aanbevelingen, waarvan er acht worden overgenomen, allen vallend onder categorie I en II. De specifiekere aanbevelingen die gedaan worden onder categorie III halen het echter alle drie niet. Het tweede rapport (B08), over veranderingen voor burgers op drie maatschappelijke terreinen, doet per terrein twee of drie aanbevelingen. Deze aanbevelingen vallen allen onder categorie II. Van de negen aanbevelingen die gedaan worden, worden er vier overgenomen als standpunt.

Het derde rapport (B09), met aanbevelingen over milieubeleid, is over het algemeen erg specifiek. De eerste aanbeveling is er wel een die valt onder categorie I, namelijk de keuzevrijheid van de consument die centraal moet staan in het milieubeleid. Deze sterk liberale aanbeveling wordt echter niet overgenomen in het verkiezingsprogramma van de VVD, dat zich vooral richt op minder overheidsbemoediging naar de bedrijven toe. Dit is één van de twee aanbevelingen die wel wordt overgenomen.

Tabel 5: Rapporten Teldersstichting uitgebracht tussen 06-2006 en 02-2010

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
B05	12-2007	Veiligheid	4/4	4/6	0/3	8/13
B08	04-2009	Maatschappij	0/0	4/9	0/0	4/9
B09	08-2009	Milieu	0/1	0/1	2/4	2/6

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Tussen de verkiezingen van 2010 en 2012 bracht de VVD zes rapporten uit die worden meegenomen in dit onderzoek. Bij het eerste rapport (B10), over hoe er verder moet worden gewerkt aan het herstel van de kredietcrisis, worden er alleen aanbevelingen overgenomen die gaan over het verkleinen van de kans op een nieuwe crisis. Meer beleidsgerichte aanbevelingen, over de positie van banken en manieren om uit de huidige crisis te komen, worden niet overgenomen in het verkiezingsprogramma. Opmerkelijk is dat bij een aantal punten, zoals het splitsen van banken, de VVD een beduidend ander standpunt inneemt dan het rapport.

Het tweede rapport (B12) over ethische vraagstukken in de medische wereld, is waarschijnlijk te specifiek voor een verkiezingsprogramma. Van de zestien aanbevelingen worden er twee overgenomen. Daarnaast laten enkele aanbevelingen, rond het onderwerp embryo's, wederom een verschil van opvatting zien met de koers van de VVD. Waar het rapport met een beduidend liberale visie kijkt naar embryo's, gaat dit voor de VVD te ver en meldt het programma dat het 'geen voorstander van het selecteren van embryo's is op niet-medische grond' (VVD, 2012, p. 31).

De volgende twee rapporten van de Teldersstichting gaan beide over de positie van burgers. Het eerste rapport (B13) voornamelijk over de verantwoordelijkheden van burgers en wat eerlijkheidshalve de taken van de overheid moeten zijn. Dit rapport bevat veel beleidsaanbevelingen van categorie II en III, over belasting, de rechtspraak, ontwikkelingssamenwerking en immigratie. Het rapport doet vooral specifieke beleidsvoorstellen waar het VVD-programma vervolgens vaak geen standpunt over inneemt. Het tweede rapport heeft vooral betrekking op hoe 'achterblijvers' in de samenleving geholpen moeten worden (B15). Deze aanbevelingen komen juist wel veel terug in het verkiezingsprogramma. Van de zestien aanbevelingen, voornamelijk in categorie II, worden er tien teruggevonden in het verkiezingsprogramma. Opmerkelijk is dat in zowel rapport B13 als B15 het idee van *three strikes, maximum punishment* wordt

geopperd, wat inhoudt dat de straf steeds zwaarder wordt als iemand hier meermaals voor wordt berecht. Dit staat ook in het VVD-verkiezingsprogramma van 2010 (VVD, 2010, p. 32), maar is twee jaar later verdwenen uit het programma.

De laatste 2 rapporten, beide in 2012 geschreven, gaan over uiteenlopende onderwerpen. Het rapport dat in januari 2012 (B16) uitkwam heeft als hoofdvraag ‘Hoe liberalen het evenwicht tussen rechtsstaat en democratie kunnen herstellen nu de balans tussen beide als gevolg van juridisering verloren dreigt te gaan?’ Het rapport doet veel specifieke beleidsvoorstellen over allerlei juridische onderwerpen, die allemaal erg technisch van aard zijn. Logischerwijs is het aantal aanbevelingen dat terug te vinden is als standpunt laag: 3 van de in totaal 34 aanbevelingen worden teruggevonden als standpunt.

Het rapport dat in april 2012 uitkwam (B17), en dus net nog gebruikt kon worden voor het verkiezingsprogramma, onderzoekt een geheel ander onderwerp: oplossingen voor bevolkingskrimp. Het rapport gaat in op vier onderwerpen die problemen ondervinden van bevolkingskrimp in krimpregio's: de arbeidsmarkt, de woningmarkt, onderwijs/cultuur/sport en gezondheidszorg. De aanbevelingen die worden gedaan, zijn voornamelijk gericht op algemene oplossingen voor de vraagstukken binnen deze thema's. De oplossingen worden met voorbeelden toegepast op de problemen van krimpregio's. Omdat het vooral algemeen beleid is wat wordt aanbevolen, wordt ook een meerderheid van de aanbevelingen teruggevonden in het verkiezingsprogramma van september 2012.

Tabel 6: Rapporten Teldersstichting uitgebracht tussen 03-2010 en 05-2012

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
B10	03-2010	Economie	2/2	2/8	1/4	5/14
B12	08-2010	Ethiek	0/0	1/1	1/15	2/16
B13	11-2010	Maatschappij	2/2	1/3	4/15	7/20
B15	11-2011	Maatschappij	1/1	6/10	3/5	10/16
B16	01-2012	Veiligheid	0/0	1/5	2/29	3/34
B17	04-2012	Maatschappij	0/0	8/11	0/3	8/14

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Alles bij elkaar doet de Teldersstichting voornamelijk aanbevelingen op het niveau van categorie II en III, zoals te zien is in tabel 7. Dit klopt met de hypothesen 1a en 1b. Toch was deze uitkomst minder snel te verwachten bij de Teldersstichting, omdat zij zich zo ver mogelijk distantieert van het echte politieke beleid en zich voornamelijk wil richten op liberale zienswijzen.

Wat verder te zien is, is dat de tien aanbevelingen die onder categorie I vallen op één na allemaal worden overgenomen en dat de aanbevelingen onder categorie III het minst vaak worden overgenomen. Dit komt overeen met de hypothesen 2a en 2b. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de rapporten en de verkiezingsprogramma's globaal dezelfde mening delen, maar dat de VVD de uiteindelijke standpunten over specifiek beleid niet overneemt uit de beleidsaanbevelingen van de rapporten.

De rapporten die goed scoren hebben als onderwerp criminele veelplegers, de positie van achterblijvers en krimpregio's. Alle drie onderwerpen die net als bij de goed scorende rapporten van het WI een korte termijn oplossing nodig hebben, maar waar ook door de Teldersstichting wordt gekeken naar de lange termijn.

Tabel 7: Overzicht categorieën rapporten Teldersstichting

Categorie	Aantal aanbevelingen	Wel overgenomen	Niet overgenomen	Percentage overgenomen
<i>Categorie I</i>	10	9	1	90%
<i>Categorie II</i>	54	27	27	50%
<i>Categorie III</i>	78	13	65	17%

PvdA

De Wiardi Beckman Stichting heeft in vergelijking met het WI en de Teldersstichting relatief weinig rapporten die aan de gestelde criteria voldoen. Van de 21 rapporten die de WBS publiceerde tussen september 2006 en april 2012, zijn er 6 geanalyseerd. De overige 15 rapporten vielen af vanwege het feit dat er individuele visies worden gegeven en zo niet te achterhalen is wat de uiteindelijke aanbeveling van de WBS zelf is. Van de rapporten die worden gebruikt, worden er 5 vergeleken met het PvdA-verkiezingsprogramma uit 2010 (te zien in tabel 8) en 1 met het verkiezingsprogramma uit 2012 (te zien in tabel 9).

Het eerste rapport van de WBS dat onderzocht is (C01), gaat over de taken van Nederland op het gebied van een duurzame energievoorziening. Het is goed te zien dat de WBS en de PvdA op dit vlak veel met elkaar hebben samengewerkt. De resultaten van het uitgebreide onderzoek dat de werkgroep van de WBS heeft gedaan, zijn geconcentreerd in zes aanbevelingen. Vier hiervan vallen onder categorie II, waarvan er twee worden overgenomen, en twee onder categorie III, waarvan er één wordt overgenomen. Er is een duidelijke verklaring dat een van de aanbevelingen niet wordt overgenomen, aangezien die stelt dat de Nederlandse overheid in 2010 volledig gebruik moet maken van duurzame energie. Deze aanbeveling is achterhaald vanwege het jaar waarin de verkiezingen plaatsvinden.

Het tweede rapport (C05) betreft een uitgebreid onderzoek van de WBS Werkplaats, een gezamenlijk initiatief van de WBS en campagnebureau BKB, waarin een groep van diverse jonge mensen oplossingen probeerde te vinden voor allerlei maatschappelijke vraagstukken. Onderwerpen die hier aan bod komen zijn onder meer onderwijs, integratie en Europa. Het rapport doet aanbevelingen in alle drie de categorieën. Er valt te concluderen dat het rapport en verkiezingsprogramma veel overeenkomen op het gebied van de algemene visie over de onderwerpen, maar dat de beleidsvoorstellen die het rapport doet in veel mindere mate overgenomen worden. Dit komt ofwel omdat ze te ver gaan voor het verkiezingsprogramma, ofwel te technisch zijn, zoals de manier waarop de maatschappelijke stage ingericht moet worden.

Van het derde rapport (C06), dat gaat over hoe Nederlandse wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende machten om zouden moeten gaan met nieuwe vraagstukken binnen de rechtstaat, wordt geen van de acht aanbevelingen teruggevonden in het verkiezingsprogramma. Hoewel het rapport ook drie algemene beleidsaanbevelingen doet, zijn ook deze aanbevelingen niet terug te vinden tot een standpunt. Een verklaring hiervoor is wellicht dat de aanbevelingen al achterhaald waren voor het verkiezingsprogramma van 2010, doordat bijvoorbeeld een deel al werd opgepakt door het kabinet Balkende IV, waarin de PvdA zitting had.

Het vierde rapport (C11), uitgebracht in december 2007, bepleit wat de taken van de overheid zouden moeten zijn om de regionale economie te ondersteunen. Net als bij rapport C05 worden er er onder alle categorieën aanbevelingen gedaan. Ook nu is te zien dat de aanbevelingen in categorie I het vaakst worden overgenomen, en specifiek beleid minder vaak terug komt als standpunt. Qua opbouw lijkt het vijfde rapport (C12), wat

ingaat op trends rondom arbeid, op de rapporten C05 en C11, doordat alle categorieën aan bod komen. Ook hier wordt de algemene visie overgenomen, maar in dit geval wordt ook juist een meerderheid van de specifiekere beleidsaanbevelingen teruggevonden als standpunt in het PvdA-verkiezingsprogramma van 2010.

Tabel 8: Rapporten WBS uitgebracht tussen 06-2006 en 02-2010

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
C01	09-2006	Milieu	0/0	2/4	1/2	3/6
C05	02-2007	Maatschappij	5/7	4/12	3/13	12/32
C06	09-2007	Bestuur	0/0	0/3	0/5	0/8
C11	12-2007	Economie	4/6	3/6	4/10	11/22
C12	09-2008	Economie	2/2	3/7	5/9	10/18

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Tussen de verkiezingen van 2010 en 2012 is maar één rapport van de WBS dat voldoet aan de criteria van dit onderzoek. Dit rapport (C17), uitgebracht in juli 2011, bespreekt de terreinen waar volgens de WBS bezuinigd kan worden en waar niet. Zoals het onderwerp van de publicatie impliceert, worden er vooral specifieke beleidsaanbevelingen gedaan. Ook hier gaat het veelal om technische voorstellen, die vaak te ver gaan om als standpunt overgenomen te worden in het verkiezingsprogramma.

Tabel 9: Rapporten WBS uitgebracht tussen 03-2010 en 05-2012

Code	Datum	Thema	CAT I*	CAT II*	CAT III*	Totaal*
C17	07-2011	Economie	0/0	4/5	8/21	12/26

* Aantal aanbevelingen dat als standpunt wordt overgenomen ten opzichte van het totaal aantal aanbevelingen onder dezelfde categorie in dat rapport.

Ondanks dat het aantal onderzochte rapporten lager is dan het aantal van de Teldersstichting en een stuk lager dan het WI, is bij de WBS dezelfde trend zichtbaar als bij de andere twee wetenschappelijke bureaus, zoals te zien is in tabel 10. De meeste aanbevelingen die worden gedaan vallen onder categorie III, het minst van de aanbevelingen onder categorie I. Dit klopt met de hypothesen 1a en 1b. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat de WBS in zes rapporten vaker aanbevelingen van categorie I doet

dan de WBS en de Teldersstichting in respectievelijk twintig en negen rapporten. De verklaring hiervoor kan worden gezocht in de doelgroep die de WBS voornamelijk wil aanspreken, de eigen leden. Het is wellicht verstandiger om meer globale aanbevelingen aan de leden te geven dan specifieke beleidsvoorstellen.

Deze algemene visies worden ook bij de WBS van alle drie de categorieën het vaakst overgenomen: bijna driekwart is terug te vinden als standpunt in de vergeleken verkiezingsprogramma's. De aanbevelingen onder categorie III zijn het minst vaak terug te vinden als standpunt. Dit komt overeen met de hypothesen 2a en 2b.

De rapporten van de WBS waarvan veel standpunten werden overgenomen, gingen respectievelijk over duurzaam milieubeleid, de regionale economie en trends rondom arbeid. In tegenstelling tot de onderwerpen die het best scoorden bij het WI en de Teldersstichting, zijn de best scorende rapporten bij de WBS vooral gericht op de lange termijn. Dit is opmerkelijk, omdat de WBS en PvdA wel dicht bij elkaar staan. Verklaring is ook in dit geval de werkwijze van de WBS, door zich vooral te richten op het informeren van partijleden.

Tabel 10: Overzicht categorieën rapporten WBS

Categorie	Aantal aanbevelingen	Wel overgenomen	Niet overgenomen	Percentage overgenomen
<i>Categorie I</i>	15	11	4	73%
<i>Categorie II</i>	37	16	21	43%
<i>Categorie III</i>	60	21	39	35%

Concluderend kan er worden gezegd dat alle vier de hypothesen blijken te kloppen. De meeste aanbevelingen die alle drie de wetenschappelijke bureaus doen vallen onder categorie III. Dit zijn specifieke beleidsaanbevelingen. Ondanks dat deze het vaakst voorkomen, betekent dit niet dat ze ook relatief het meest worden overgenomen. Juist deze specifieke beleidsaanbevelingen blijken vaak te technisch om overgenomen te worden als standpunt in een verkiezingsprogramma. De aanbevelingen die het meest worden overgenomen zijn de algemene visies, die in dit onderzoek onder categorie I vallen. Bij het WI en de WBS wordt ongeveer driekwart van deze algemene visies overgenomen, bij de Teldersstichting zelfs 90%.

Daarnaast blijken de rapporten die goed scoren in het aantal aanbevelingen dat overgenomen wordt als standpunt, vaak een onderwerp hebben waar op korte termijn actie is vereist, maar waar ook een langetermijnvisie voor nodig is. Alleen bij de WBS is dit niet het geval, daar hebben de goed scorende rapporten vooral een langetermijnvisie.

Conclusie

Dit onderzoek heeft gezocht naar de invloed van wetenschappelijke bureaus op de standpuntvorming van politieke partijen. Dit is gedaan door de aanbevelingen in de rapporten van wetenschappelijke bureaus te vergelijken met de standpunten die te vinden zijn in verkiezingsprogramma's van politieke partijen. Zoals de analyse van dit onderzoek heeft aangetoond, hebben de wetenschappelijke bureaus daadwerkelijk invloed op de standpuntvorming van politieke partijen.

Uit de resultaten van dit onderzoek kunnen een aantal conclusies worden getrokken. Ten eerste doen de drie wetenschappelijke bureaus, ondanks dat ze zichzelf op verschillende wijze profileren, op dezelfde manier aanbevelingen. De rapporten gaan over het algemeen in op een bepaald maatschappelijk vraagstuk, waarna er in de conclusies altijd beleidsaanbevelingen worden gedaan. Aanbevelingen in categorie II (algemene beleidsaanbevelingen) en categorie III (specifieke beleidsaanbevelingen) komen bij bijna alle rapporten voor. Soms geven de rapporten ook nog duidelijk aanbeveling naar de meest wenselijke visie (categorie I), maar die komt zoals de hypothese 1b al voorspelde het minst vaak voor.

Ten tweede is ook te zien dat de aanbevelingen het vaakst worden overgenomen, wanneer ze zich het meest op de vlakte houden. Zoals de hypothesen 2a en 2b voorspelden, gebeurt dit het meest bij aanbevelingen van de categorie I, maar ook bij de algemene beleidsaanbevelingen van categorie II. Tot slot laten de goed scorende rapporten zien dat standpunten vooral worden overgenomen van onderwerpen waar op korte termijn een oplossing dient te komen, maar waar ook op de lange termijn een duidelijk beleid moet zijn.

De resultaten uit dit onderzoek zijn te beperkt om echte conclusies te trekken over de invloed van wetenschappelijke bureaus. Hiervoor is een groter kwantitatief onderzoek nodig, dat hetzelfde onderzoekt, maar daarbij de rapporten van een groter aantal wetenschappelijke bureaus over een grotere periode meeneemt. Dit onderzoek geeft voor een deel inzicht in de daadwerkelijke invloed van wetenschappelijke bureaus op de gelieerde politieke partij. Maar deze invloed beperkt zich niet tot aanbevelingen in rapporten die wel of niet worden overgenomen in verkiezingsprogramma's. De invloed kan namelijk ook plaatsvinden via ondersteuning van partijfracties, educatie aan nieuwe politici en het organiseren van debatten. Juist op die vlakken blijven de bureaus ook veel

doen. Voor vervolgonderzoek zou het daarom interessant zijn om ook de invloed van dit soort activiteiten mee te nemen.

Om zicht te krijgen in de volledige beïnvloeding van actoren op de standpuntvorming van politieke partijen moet dan ook meer onderzoek worden gedaan. Dit onderzoek heeft een van de aspecten van de *black box* op het gebied van standpuntvorming laten zien, maar een groot deel van het proces blijft een kwestie van gissen.

Literatuurlijst:

- Andeweg, R. & Irwin, G. (2009). *Governance and Politics of the Netherlands* (3 ed.). Londen: Palgrave Macmillan.
- Blindenbacher, R. & Nashat, B. (2010). *The Black Box of Governmental Learning: The Learning Spiral - A Concept to Organize Learning in Governments*. Washington D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.
- Braun-Poppelaars, C., Berkhout, J. & Hanegraaff, M. (2011). Belangenorganisaties in de Nederlandse democratie: beleidsexperts of vertegenwoordigers. In R. Andeweg & J. Thomassen, *Democratie doorgelicht: Het functioneren van de Nederlandse democratie* (pp. 139-159). Leiden: Leiden University Press.
- CDA. (2010). *Slagvaardig en Samen: Verkiezingsprogramma 2010-2015*.
- CDA. (2012). *Iedereen: Verkiezingsprogramma 2012-2017*.
- Day, A. (2009). Think Tanks in Western Europe. In J. McGann & R. Kent Weaver, *Think Tanks and civil societies. Catalysts for ideas and action* (pp. 103-138). London: Transaction Publishers.
- DENK. (2016). *DENK Wetenschappelijk Instituut STATERA*. Opgevraagd op 6 juni 2016, van Beweging DENK: <https://www.bewegingdenk.nl/over-denk/statera>
- Farrell, D. (2006). Political Parties in a Changing Campaign Environment. In R. Katz & W. Crotty, *Handbook of Party Politics* (pp. 122-133). London: SAGE Publications.
- Green, D. & Smith, J. (2003). Professionalization of Campaigns and the Secret History of Collective Action Problems. *Journal of Theoretical Politics*, 15(3), 321-339.
- Hayes, D. (2008). Party Reputations, Journalistic Expectations: How Issue Ownership Influences Election News. *Political Communication*, 25(4), 377-400.
- Kennedy, J. & Ten Napel, H.-M. (2011). 'Geen buigingen naar rechts?' Enkele opmerkingen over de programmatische ontwikkeling van het CDA tussen 1980 en 2010. In G. Voerman, *De conjunctuur van de macht. Het Christen Democratisch Appèl 1980-2010* (pp. 109-130). Amsterdam: Boom.
- Koole, R. (1992). *De opkomst van de moderne kaderpartij. Verandere partijorganisatie in Nederland 1960-1990*. Utrecht: Het Spectrum.
- Koole, R. (2011). Partijfinanciën in Nederland: ontwikkelingen en regelgeving. In R. Andeweg & J. Thomassen, *Democratie doorgelicht: Het functioneren van de Nederlandse democratie* (pp. 221-237). Leiden: Leiden University Press.
- Lefevere, J., Tresch, A. & Walgrave, S. (2015). Associative Issue Ownership as a Determinant of Voters' Campaign Attention. *West European Politics*, 38(4), 888-908.

- Lucardie, P. & Voerman, G. (2011). Democratie binnen partijen. In R. Andeweg & J. Thomassen, *Democratie doorgelicht: Het functioneren van de Nederlandse democratie* (pp. 185-220). Leiden: Leiden University Press.
- Niemantsverdriet, T. (2015, 23 mei). Zij bepalen de politieke thema's. *NRC Handelsblad*.
- Otjes, S. (2016, 30 mei). 'Niemand leest ze, iedereen kent ze'. Opgevraagd op 6 juni 2016, van Montesquieu Instituut: http://www.montesquieu-instituut.nl/9353000/1/j9vvj72dlowskug/vk41ae96qff4?pk_campaign=hofv-1605&pk_kwd=vk41ae96qff4
- Parlement & Politiek. (2016a). *De huidige Tweede Kamer*. Opgeroepen op 8 juni 2016, van Parlement & Politiek: http://www.parlement.com/id/vhnnmt7ijayp/de_huidige_tweede_kamer
- Parlement & Politiek. (2016b). *Wetenschappelijk bureau politieke partij [NL]*. Opgevraagd op 6 juni 2016, van Parlement & Politiek: http://www.parlement.com/id/vi1gg4iij19d/wetenschappelijk_bureau_politieke_partij
- PvdA. (2010). *Iedereen telt mee: Verkiezingsprogramma Tweede-Kamer verkiezingen 2010*.
- PvdA. (2012). *Nederland Sterker & Socialer: Verkiezingsprogramma Tweede Kamerverkiezingen 2012*.
- Timmermans, A., Van Rooyen, E. & Voerman, G. (2015). Policy Analysis and Political Party Think Tanks. In F. Van Nispen & P. Scholten, *Policy Analysis in The Netherlands* (pp. 187-202). Bristol: Policy Press.
- Van Schie, P. (2004). Vrijzinnige onderzoeken. In W. Bierens & P. Van Schie, *Aurea libertas. Impressies van vijftig jaar Teldersstichting* (pp. 1-24). Den Haag: Teldersstichting.
- VNL. (2016). *VNL start wetenschappelijk bureau: het Adam Smith Instituut*. Opgevraagd op 6 juni 2016, van VNL: <https://www.vnl.nu/uncategorized/vnl-start-wetenschappelijk-bureau-het-adam-smith-instituut/>
- Voerman, G. (2011). Inleiding. In G. Voerman, *De conjunctuur van de macht. Het Christen Democratisch Appèl, 1980-2010* (pp. 9-31). Amsterdam: Boom.
- VVD. (2010). *Orde op zaken: Verkiezingsprogramma 2010-2014*.
- VVD. (2012). *Niet doorschuiven maar aanpakken: Verkiezingsprogramma 2012-2017*.
- Walgrave, S. & De Swert, K. (2007). Where Does Issue Ownership Come From? From the Party or from the Media? Issue-party Identifications in Belgium, 1991–2005. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 12(1), 37-67.

Bijlage A: Uitgebrachte rapporten door de wetenschappelijke bureaus

Groen = voldoet aan criteria / Rood = voldoet niet aan criteria, zie 'Opmerkingen'

Code	Partij	Publicatie (maand + jaar)	Eerstvolgende verkiezing	Titel	Thema	Onderwerp	Opmerkingen
A01	CDA	Oktober 2006	Juni 2010	Vertrouwen in ondernemers	Economie	Ondernemerschap	
A02	CDA	December 2006	Juni 2010	Mens, waar ben je?	Ideologie	Christendemocratisch mensbeeld	Geen beleid
A03	CDA	December 2006	Juni 2010	Investeren in participeren	Economie	Economische hervormingen	
A04	CDA	Februari 2007	Juni 2010	Spiegel van de staat	Bestuur	Uitdagingen voor de politiek	
A05	CDA	Februari 2007	Juni 2010	The Scandinavian model	Economie	Nederland naar een Scandinavisch model?	Achtergrondstudie A03
A06	CDA	Mei 2007	Juni 2010	Zo ver de wereld strekt	Defensie	Nieuwe rol van de krijgsmacht	
A07	CDA	Mei 2007	Juni 2010	Participeren naar vermogen	Maatschappij	Voorkomen van armoede	
A08	CDA	November 2007	Juni 2010	Naar een Salsa op klompen	Bestuur	Toekomst van Koninkrijk	
A09	CDA	Begin 2008	Juni 2010	Gezocht: Maatschappelijke vernieuwers. Opnieuw gevonden: De ondernemer	Maatschappij	Innovatie bij ondernemers	Individuele visies
A10	CDA	Mei 2008	Juni 2010	Naar een toekomstbestendige AWBZ	Zorg	Een christendemocratische visie op de langdurige zorg	
A11	CDA	November 2008	Juni 2010	Crossing Bridges	Internationaal	Democratisering in het Midden-Oosten	Europees rapport
A12	CDA	November 2008	Juni 2010	De Burger en Europa	Internationaal	Een christendemocratische visie op de waardengemeenschap EU	
A13	CDA	November 2008	Juni 2010	De woningmarkt in beweging	Economie	Visie op vernieuwde woningmarkt	
A14	CDA	November 2008	Juni 2010	Integratie op waarden geschat	Integratie	Visie op ijkpunten in het integratiebeleid	
A15	CDA	Februari 2009	Juni 2010	De stad terug aan de mensen	Maatschappij	Problematiek van steden	
A16	CDA	Maart 2009	Juni 2010	Christendemocraten over de kredietcrisis	Economie	Visie op kredietcrisis	Lezingen
A17	CDA	Juni 2009	Juni 2010	Een sociale vlaktaks	Economie	Naar werkbare en begrijpelijke inkomstenbelastingen	
A18	CDA	December 2009	Juni 2010	Op weg naar houdbare overheidsfinanciën	Economie	Visie op financiële kaders van het nieuwe kabinetten	
A19	CDA	December 2009	Juni 2010	De bloedsomloop van de samenleving	Bestuur	Overheidsbemoeyenis met de maatschappij	Geen beleid
A20	CDA	Februari 2010	Juni 2010	Versterken en verbinden	Maatschappij	Problematiek van platteland	
A21	CDA	Februari 2010	Juni 2010	Christenen in de politiek	Ideologie	Besturen en religie	Individuele visies
A22	CDA	Juni 2010	September 2012	Vertrouwen In Ouders	Maatschappij	Visie op gezins- en familiebeleid	Geen aanbevelingen
A23	CDA	September 2010	September 2012	Health Care Reforms in an Ageing European Society, with a Focus on the Netherlands	Zorg	Nederlands beleid op zorg	Europees rapport
A24	CDA	Oktober 2010	September 2012	Ontwikkelen doen we samen	Internationaal	Visie op ontwikkelingssamenwerking	
A25	CDA	Oktober 2010	September 2012	Toegerust op de arbeidsmarkt	Economie	Aansluiten onderwijs op arbeidsmarkt	
A26	CDA	Maart 2011	September 2012	Waardevast	Ideologie	De uitgangspunten van het CDA	Visies
A27	CDA	Mei 2011	September 2012	Op zoek naar de kracht van de samenleving	Maatschappij	De rol van maatschappelijk op algemeen belang	
A28	CDA	September 2011	September 2012	De onregelde samenleving	Maatschappij	Vermindering bureaucratie	
A29	CDA	November 2011	September 2012	De Europese financiële crisis: Hoe herstellen we vertrouwen?	Economie	Inzichten op de financiële crisis	Lezingen
A30	CDA	December 2011	September 2012	Mens, waar ben je? (herziende versie)	Ideologie	Christendemocratisch mensbeeld	Herziende versie van A02
A31	CDA	Januari 2012	September 2012	Balans in logistiek en mobiliteit	Infrastructuur	Visie op betrouwbare en duurzame infrastructuur	
A32	CDA	Februari 2012	September 2012	Naar een duurzame financiële sector	Economie	Visie op toekomst financiële sector	

B01	VVD	Augustus 2006	Juni 2010	Grondrechten Gewogen	Bestuur	Enkele constitutionele waarden in politieke debat	Visies
B02	VVD	Medio 2006	Juni 2010	De radicaal-islamitische ideologie van de Hofstadgroep	Integratie	Visie op islam en integratie na probleem Hofstadgroep	Geen aanbevelingen
B03	VVD	Januari 2007	Juni 2010	Liberale duurzaamheid: Milieubeleid internationaal bezien	Milieu	Liberale visie op duurzaamheid	Geen aanbevelingen
B04	VVD	Maart 2007	Juni 2010	Vertrouwen in de markt: Naar een liberaal privatiseringsbeleid	Economie	Visie op privatisering	Geen aanbevelingen
B05	VVD	December 2007	Juni 2010	Veilige basis voor vrije burgers: Duidelijke liberale aanpak van veelvoorkomende criminaliteit	Veiligheid	Visie op veelvoorkomende criminaliteit	
B06	VVD	Augustus 2008	Juni 2010	Rechtsstaat in ontwikkelingslanden?	Internationaal	Aspecten van Liberale Ontwikkelingssamenwerking	Individuele visies
B07	VVD	November 2008	Juni 2010	Liberaal leiderschap	Bestuur	Liberale visie op bestuur en leiderschap	Individuele visies
B08	VVD	April 2009	Juni 2010	Zorgen voor zelfbeschikking	Maatschappij	Positie van burger in de zorg en het onderwijs	
B09	VVD	Augustus 2009	Juni 2010	Liberalisme als 'groen' idealisme	Milieu	De noodzaak van liberaal milieubeleid voor de ontwikkeling van producten	
B10	VVD	Maart 2010	September 2012	Krachtproef voor het kapitalisme	Economie	Een liberale reflectie op de kredietcrisis	
B11	VVD	Juni 2010	September 2012	Liberal reflections on life chances and social mobility in Europe	Maatschappij	Visie op de openheid van samenleving en mogelijkheid tot sociale mobilisatie	Europees rapport
B12	VVD	Augustus 2010	September 2012	Gen-ethische grensverkenningen	Ethiek	Ethische kwesties in de medische biotechnologie	
B13	VVD	November 2010	September 2012	Eerlijk is eerlijk: Wat een liberaal van de staat mag verwachten en van zichzelf moet vergen	Maatschappij	Verantwoordelijkheden van de burgers	
B14	VVD	Medio 2011	September 2012	The Dynamics of Demographic Decline	Maatschappij	Bevolkingskrimp	Europees rapport
B15	VVD	November 2011	September 2012	Van stigma naar sociale stijging	Maatschappij	Een liberale toekomst voor 'achterblijvers'	
B16	VVD	Januari 2012	September 2012	Onbetwistbaar recht?	Veiligheid	Juridisering en het evenwicht tussen rechtsstaat en democratie	
B17	VVD	April 2012	September 2012	Bevolkingskrimp: een liberaal antwoord	Maatschappij	Visie op bevolkingskrimp in Nederland	

C01	PvdA	September 2006	Juni 2010	Nieuwe Energie. Schaarste, Klimaat, Duurzaamheid	Milieu	Oplossing voor energieprobleem	
C02	PvdA	September 2006	Juni 2010	The EU - A Global Player?	Buitenland	Toekomst van Europa	Europees rapport
C03	PvdA	September 2006	Juni 2010	Vier jaar Balkenende - WBS-jaarboek 2006	Bestuur	Analyse van regeringsperiode	Individuele visies
C04	PvdA	September 2006	Juni 2010	Crossfire. Amerikaanse toestanden III	Maatschappij	Vergelijking met Amerikaanse samenleving	Individuele visies
C05	PvdA	Februari 2007	Juni 2010	Politiek van de netwerkgeneratie	Maatschappij	Oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken	
C06	PvdA	September 2007	Juni 2010	De bedreigde rechtsstaat	Bestuur	De grenzen van de rechtsstaat	
C07	PvdA	September 2007	Juni 2010	Verloren slag. De PvdA en de verkiezingen van november 2006	Ideologie	Analyse van verloren verkiezingen	Individuele visies
C08	PvdA	September 2007	Juni 2010	Social democracy and education	Onderwijs	Toekomst van onderwijssysteem	Europees rapport
C09	PvdA	September 2007	Juni 2010	Ruggengraat van ongelijkheid	Onderwijs	Ongelijkheid binnen het onderwijs en daarna	Individuele visies
C10	PvdA	December 2007	Juni 2010	Op zoek naar progressief Amerika - WBS Jaarboek 2007	Buitenland	Zienschijwen op Amerikaanse politiek	Individuele visies
C11	PvdA	December 2007	Juni 2010	Een economisch mozaïek	Economie	Economische ontwikkeling buiten de Randstad	
C12	PvdA	September 2008	Juni 2010	Om de plaats van de arbeid. Een politieke agenda voor de PvdA	Economie	Trends in samenleving op vraagstukken rond arbeid	
C13	PvdA	December 2008	Juni 2010	Het ongemak over Europa - WBS Jaarboek 2008	Buitenland	Visies op Europese vraagstukken	Individuele visies
C14	PvdA	September 2009	Juni 2010	De wereldburger bestaat niet	Maatschappij	Veranderingen in de globale samenleving	Individuele visies
C15	PvdA	December 2009	Juni 2010	In de voetsporten van Wibaut en Drees - WBS Jaarboek 2009	Bestuur	Vraagstukken op lokaal niveau	Individuele visies
C16	PvdA	December 2010	September 2012	Onzelf blijven - WBS Jaarboek 2010	Ideologie	Visies op sociaaldemocratie	Individuele visies
C17	PvdA	Juli 2011	September 2012	Toekomst voor de publieke sector	Economie	Verskillende alternatieven voor harde bezuinigingen	
C18	PvdA	December 2011	September 2012	Lessen uit de crash - WBS Jaarboek 2011	Economie	Inzichten op de financiële crisis	Individuele visies
C19	PvdA	Januari 2012	September 2012	Het hart van de sociaaldemocratie	Arbeidsmarkt	Visies op veranderende arbeidsmarkt	Individuele visies
C20	PvdA	April 2012	September 2012	Naar een linkse begroting	Economie	Visies op een linkse begroting	Individuele visies
C21	PvdA	April 2012	September 2012	A Centre-Left Project for New Times	Ideologie	Uitdagingen voor linkse partijen	Geen aanbevelingen

